

wpł. 22 GRU. 2022

dr hab. Maja Wojciechowska, prof. UG

Gdańsk, 01.12.2022

Instytut Filologii Polskiej

Wydział Filologiczny

Uniwersytet Gdański

**Recenzja pracy doktorskiej mgra Karola Ebertowskiego
pt. „Praktyczne aspekty gromadzenia, opracowania i udostępniania
informacji genealogicznej w Polsce”**

1. Aktualność tematyki

Rozprawa doktorska mgra Karola Ebertowskiego pt. „Praktyczne aspekty gromadzenia, opracowania i udostępniania informacji genealogicznej w Polsce”, napisana pod kierunkiem dr hab. Małgorzaty Kowalskiej-Chrzanowskiej, prof. UMK, na Wydziale Filozofii i Nauk Społecznych w Instytucie Badań Informacji i Komunikacji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, stanowi opracowanie wpisujące się w nurt badań nad źródłami informacji. Autor skoncentrował się na informacji genealogicznej, która jest przedmiotem zainteresowań nie tylko profesjonalnych badaczy ale również osób amatorsko zajmujących się poszukiwaniami genealogicznymi, co stwarza konieczność takiego projektowania zbiorów danych z tego zakresu by były one łatwo dostępne i łatwo wyszukiwalne. W pracy zaprezentowano wyniki badania dotyczące różnych aspektów gromadzenia, opracowania, przechowywania i udostępniania danych genealogicznych, ze szczególnym uwzględnieniem baz dostępnych w Internecie. Takie podejście jest zasadne w sytuacji, kiedy standardy udostępniania oraz upowszechniania tego typu informacji cyfrowej jeszcze do końca się nie wykryzalizowały i ciągle ewoluują. Wiedza na temat preferencji użytkowników oraz rozmaitych ograniczeń w dostępie do informacji może stanowić punkt wyjścia do lepszego zaprojektowania systemu informacji genealogicznej, co powoduje zasadność prowadzenia tego typu badań, których wyniki mają potencjał aplikacyjny. Z kolei potraktowanie przez Autora organizacji zasobów informacji genealogicznej jako zjawiska z pogranicza nauki o informacji, archiwistyki, historii

W

i antropologii daje szerszą perspektywę i pozwala lepiej zaobserwować niektóre uwarunkowania.

2. Charakterystyka rozprawy

Rozprawa doktorska przedstawiona do oceny przez Doktoranta, licząca ogółem 257 stron, składa się z pięciu rozdziałów głównych, wstępu, zakończenia i materiałów uzupełniających (bibliografii, spisu rysunków, spisu schematów, spisu tabel, spisu wykresów oraz załączników – kwestionariusza ankiety i wykazu pomocniczych cyfrowych źródeł informacji). Pierwsze cztery rozdziały zawierają informacje teoretyczno-wprowadzające, a także prezentują źródła informacji genealogicznej w Polsce oraz formaty opracowania danych, natomiast ostatnia część pracy została poświęcona prezentacji badania zrealizowanego w środowisku polskich genealogów, przede wszystkim amatorów.

Za główny cel pracy Autor postawił sobie ocenę sposobów gromadzenia, opracowania i wykorzystywania informacji genealogicznej w środowisku polskich genealogów, zaś do celów szczegółowych zaliczył:

- (1) Zdefiniowanie istoty informacji genealogicznej, jej cech i funkcji.
- (2) Ukazanie specyfiki procesów gromadzenia i opracowania informacji genealogicznej.
- (3) Sformułowanie zasad metodyki poszukiwań genealogicznych.
- (4) Ukazanie bogactwa źródeł i zasobów informacji genealogicznej.
- (5) Ocenę przydatności i dostępności źródeł i zasobów informacji genealogicznej.
- (6) Zidentyfikowanie barier informacyjnych pojawiających się w szeroko rozumianych procesach wykorzystywania informacji genealogicznej.

Postawione cele wydają się być w większości zasadne i dobrze uargumentowane, warto by było jednak w przyszłości formułować je bardziej precyzyjnie, tak by nie pojawiały się żadne wątpliwości bądź nieścisłości pozwalające na różne interpretowanie podjętych założeń – przykładowo cel 4: ukazanie bogactwa źródeł i zasobów informacji genealogicznej – można z całą pewnością określić bardziej dokładnie, wskazując choćby zasięg geograficzny (który przecież w pracy się pojawia) oraz stosując nieco bardziej precyzyjne słownictwo (np. co oznacza „bogactwo źródeł” – liczbę baz danych, ich szeroki zasięg i zakres, szczegółowość informacji zawartych w rekordach baz danych?).

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Informacja genealogiczna jako świadectwo istnienia człowieka*, Autor dokonał swego rodzaju wprowadzenia w instrumentarium genealogii, przedstawiając również zakres znaczeniowy terminu *informacja genealogiczna*, cechy i funkcje informacji genealogicznej oraz bariery utrudniające korzystanie z niej. Jest to

W

rozdział niezbędny, stanowiący podstawę do dalszych rozważań na temat sposobów organizacji informacji genealogicznej.

W rozdziale drugim zaprezentowane zostały standardy gromadzenia i opracowania informacji genealogicznej. Poza przedstawieniem symboli i systemów wykorzystywanych w zapisie informacji genealogicznej oraz graficznych form jej opracowania, na uwagę zasługują dwa podrozdziały, poświęcone gromadzeniu informacji genealogicznej w ujęciu instytucjonalnym i z perspektywy użytkownika. Opisano zatem regulacje prawne i zasady gromadzenia informacji stosowane przez podmioty, które zostały w tym celu powołane lub do tego zobowiązane odpowiednimi przepisami. Mowa więc o archiwach państwowych, archiwach kościelnych czy związkach wyznaniowych, ale również urzędach stanu cywilnego. Osobno przedstawiono proces gromadzenia, katalogowania i weryfikacji danych, którego dokonują indywidualni użytkownicy informacji, a który został szczegółowo przeanalizowany w dalszej części pracy.

W następnej części pracy Doktorant skupił się na polskich źródłach informacji genealogicznej w tradycyjnej formie, wyróżniając źródła szufladowe, metrykalne i niemetrykalne. Wyszczególnił m.in. spisy ludności, akta instytucji wymiaru sprawiedliwości, akta placówek oświatowych i jednostek systemu szkolnictwa wyższego, akta partii i stowarzyszeń, księgi cmentarne, księgi kościelne, akty stanu cywilnego, ale także pamiątki rodzinne i przekazy ustne.

Rozdział czwarty został poświęcony zasobom cyfrowym, w tym również zdigitalizowanym formom zasobów drukowanych. Autor zaprezentował w nim m.in. genealogiczne bazy danych, serwisy dedykowane genealogii, strony www towarzystw genealogicznych i heraldycznych oraz biblioteki cyfrowe. Poza zastosowaniem funkcjonujących w literaturze przedmiotu podziałów i klasyfikacji Doktorant zdecydował się podjąć próbę oceny wybranych rozwiązań oraz wskazania ich wad oraz zalet, a także zaprezentowania wybranych funkcjonalności, co stanowi – poza systematyzacją i uporządkowaniem dostępnych już wiadomości – największą wartość tego rozdziału.

Zdecydowanie najciekawszy i zarazem najbardziej wartościowy jest rozdział ostatni, w którym zaprezentowane zostały wyniki badania ankietowego na próbie 396 osób zajmujących się poszukiwaniami genealogicznymi. Badania dotyczyły m.in. rodzajów prowadzonych poszukiwań genealogicznych, stosowanych przez badaczy metod, wykorzystywanych rodzajów źródeł informacji genealogicznej, a także sposobów jej gromadzenia, opracowania, przechowywania i udostępniania. Odpowiedzi na zawarte w kwestionariuszu pytania, pozwoliły na pokazanie warsztatu pracy genealogów. Są to interesujące badania, ponieważ

zazwyczaj analizowane są potrzeby i narzędzia pracy stosowane przez profesjonalistów, zawodowo zajmujących się tym obszarem, tymczasem wzrastająca liczba amatorów zainteresowanych dociekaniem genealogicznymi będzie powodowała, że konieczne stanie się dostosowanie systemu informacji genealogicznej także do ich potrzeb, które mogą różnić się od zachowań informacyjnych profesjonalistów. Liczba 396 respondentów wydaje się stosunkowo wysoka i można spodziewać się, że uzyskane wyniki będą odzwierciedlać mechanizmy zachodzące w działalności grupy genealogów-amatorów, wskazując na ich zainteresowania, potrzeby, specyfikę pracy, ale też pojawiające się trudności i ograniczenia. Na podstawie zebranych danych Doktorant dokonał oceny m.in. znajomości źródeł informacji genealogicznej tej grupy odbiorców oraz preferencji co do formy ich użytkowania, co może stać się podstawą do dalszych działań obejmujących m.in. prace nad przystosowaniem baz do potrzeb, oczekiwań i umiejętności wyszukiwawczych tej grupy. Rozdział został napisany ciekawie i rzetelnie, pojawia się w nim tylko jedna nieścisłość – a mianowicie informacja dotycząca grupy badawczej. W tytule rozdziału pojawia się informacja, że analizowane były zachowania informacyjne genealogów-amatorów, tymczasem na stronie 163 Autor pisze, że postanowił przeprowadzić badania wśród użytkowników Internetu – profesjonalnych genealogów i amatorów. Kwestia ta powinna zostać jednoznacznie wyjaśniona czytelnikowi, tak by nie miał on żadnych wątpliwości, której grupy dotyczyło badanie.

3. Ocena pracy

Pracę mgra Karola Ebertowskiego oceniam pozytywnie, jako opracowanie pożyteczne, wypełniające określoną lukę badawczą. Autor zebrał i uporządkował materiał dotyczący terminologii stosowanej w obszarze informacji genealogicznej, stosowanych standardów gromadzenia i opracowania tego typu informacji, polskich źródeł informacji genealogicznej – w wersji tradycyjnej i elektronicznej oraz praktyk w obszarze gromadzenia, opracowania i wykorzystywania informacji genealogicznej stosowanych w środowisku polskich genealogów. W tym celu wykorzystane zostały metody i narzędzia badawcze, takie jak metoda analizy i krytyki piśmiennictwa, metoda bibliometryczna, analiza zawartości stron internetowych oraz metoda sondażu diagnostycznego. Zarówno zastosowane narzędzia, jak i kompozycja pracy są poprawne. Układ pracy oceniam jako klarowny, rozdziały charakteryzują się przejrzystą strukturą, a język i opracowanie edytorskie nie budzą zastrzeżeń.

W

4. Wnioski

Recenzowana rozprawa mgra Karola Ebertowskiego pt. „Praktyczne aspekty gromadzenia, opracowania i udostępniania informacji genealogicznej w Polsce”, napisana pod kierunkiem dr hab. Małgorzaty Kowalskiej-Chrzanowskiej, prof. UMK, na Wydziale Filozofii i Nauk Społecznych w Instytucie Badań Informacji i Komunikacji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, stanowi wkład Autora w badania na temat warsztatu pracy polskich genealogów prowadzących poszukiwania genealogiczne, a więc korzystających ze zorganizowanych zbiorów informacji genealogicznej. Przeprowadzone badanie ma znaczenie poznawcze, ale może także stanowić podstawę do projektowania i modyfikowania systemu informacji genealogicznej. Zastosowane ujęcie, skupiające się na perspektywie użytkowników informacji – przede wszystkim amatorów, jest ciekawe, gdyż pokazuje faktyczne potrzeby, ograniczenia i bariery, które są rzadko opisywane w literaturze przedmiotu, ze względu na koncentrację na potrzebach osób profesjonalnie zajmujących się badaniami genealogicznymi. Można zatem uznać, że Autor wypełnił określoną lukę badawczą.

Dlatego na tej podstawie stwierdzam, że **opiniowana praca spełnia warunki i wymagania stawiane rozprawom doktorskim i stawiam wniosek o dopuszczenie tejże rozprawy do publicznej obrony oraz dalsze procedowanie wniosku mgra Karola Ebertowskiego.**

Maja Wojciechowska